

MUZEELE CITADINE: DE LA INSTITUȚII ORĂȘENEȘTI LA UN NOU CONCEPT DE EXPUNERE ȘI EDUCAȚIE

Federica VAROSIO

Muzeele citadine par să reprezinte o nouă provocare pentru dezbateră științifică din muzeologia secolului XXI. Aproape fiecare oraș din Europa va crea sau va reorganiza muzee despre istoria și patrimonial urban, canalizând toate eforturile în redefinirea rolului lor în societatea contemporană, mai ales în termenii experienței culturale și ai educației continue.

În orice caz, muzeele sunt extrem de dificil de definit și au rareori caracteristici comune; mai mult chiar, cu excepția unor situații relativ norocoase - muzee orășenești aflate în centre urbane bine cunoscute - acest tip de muzee au colecții limitate și personal redus; majoritatea fondurilor tind să fie direcționate către galeriile de artă, expoziții internaționale temporare sau către muzee naționale importante; în plus, o mare parte din vizitatori percep muzeele citadine ca un produs de nișă adresat mai ales academicienilor, produs care nu este tocmai interesant. „Spre deosebire de marile muzee de artă, arheologie și știință, care se găsesc în orașele noastre, muzeele *despre* orașe sunt deseori destul de mici, iar publicul nu înțelegea întotdeauna utilitatea lor.” [Hebditch 1995, p.7].

Toate aceste probleme ar putea să fie strâns legate de lipsa cronică, până în prezent, a studiilor dedicate muzeelor citadine. În comparație cu galeriile de artă, informațiile despre muzeele citadine sunt sporadice, provenind mai ales din materialele unor conferințe internaționale sau din câteva publicații monografice.

Neînțelegeri diverse au împiedicat atingerea unui acord cu privire la o definiție unică și universal valabilă a muzeului orășenesc: deseori a fost

confundat cu muzeul *civic*, mai ales aici în Italia, unde această tipologie tradițională este foarte comună, sau cu muzeele *arheologice* ori *de arhitectură*. Prin urmare, trebuie să analizăm caracteristicile principale ale acestor diverse expresii muzeale, subliniind diferențele majore față de muzeele citadine în situațiile lor prezente.

Muzeele *orășenești*, găzduite în general în clădiri istorice, colecționează opere de artă și antichități, care au caracterizat istoria orașului respectiv de-a lungul secolelor, precum picturi, machete, armuri, ornamente religioase, propunând expoziții care nu au drept scop prezentarea istoriei urbane în dezvoltarea ei secvențială, limitându-se doar la aranjarea obiectelor și descoperirilor într-o ordine cronologică ori stilistică.

Acestea sunt muzee care sunt dezavantajate de lungimea propriei lor istorii, dificil de modificat și cu siguranța prea puțin reprezentative pentru societatea urbană contemporană; unele din abordările stabilite de aceste muzee citadine timpurii nu mai sunt considerate, în prezent, drept utile, iar tendințele curente se distanțează de ideea de muzeu drept „cameră civică de trofee” care oferă celebrarea monolitică a unei epoci glorioase apuse. După cum a scris Cathy Ross, „într-o situație urbană modernă, porțelanul și mobila fină adesea necesită o reinterpretare radicală din punctual de vedere al istoriei sociale și chiar și atunci e posibil să nu prezinte prea mult interes.” [Ross 1998, p.116].

Spre deosebire de acestea, muzeele citadine propun o abordare mai completă a istoriei urbane, prezentând întreaga istorie a orașelor de la primele

așezări până la momentul prezent, incluzând aici aspecte din arheologia urbană, arhitectură, cultură materială și istorie socială. Mai mult chiar, sunt folosite modele, reconstrucții, fotografii și planuri pentru a prezenta dezvoltarea urbană și culturală a orașelor.

Diferența majoră ar putea fi însă găsită în tipul de expoziții: dacă muzeele orășenești și cele tradiționale tind să expună piese de artă, muzeele citadine nu prezintă multe obiecte de o înaltă valoare estetică, ci diferite sisteme de descoperiri, care ajută la reconstruirea vechilor contexte de trai. Obiecte destul de comune, așa cum sunt majoritatea artefactelor arheologice, asociate cu câteva obiecte de valoare, produc o perspectivă a vieții de fiecare zi, stimulând o relație mai facilă cu trecutul și permițând publicului să abordeze istoria ca o experiență personală; dar, în general, ele introduc o mare problemă – inexistența unei versiuni universal valabile a istoriei; dens populată cu personalități marcante și monumente impunătoare, nu există o singură definiție, ci un număr infinit de micro-istorii care pot fi recuperate doar prin câteva rămășițe materiale.

De fapt, arheologia „oferă o legătură cu trecutul și uneori cu un trecut cât se poate de diferit. Excavează adevăruri mai adânci decât cele din cărțile de istorie și ne prezintă viața oamenilor obișnuiți, nu doar viețile regilor și reginelor. Arheologia nu studiază doar clădiri și monumente mari de pe rutele turistice, ci mai ales case obișnuite, locuri de depozitare a deșeurilor, canalizări și morminte umile. Astfel, ne conferă un sens al identității și apartenenței.” [Thomas 2003, p.2]. Acesta ar putea fi de

asemenea rolul major al muzeelor citadine contemporane.

O mare parte din aceste neînțelegeri s-au datorat unor motive culturale și ideologice care stau la baza muzeelor citadine. La sfârșitul secolului al XIX-lea, muzeele citadine au fost create pentru a păstra patrimonial material al părților majore ale vechilor orașe care dispăreau în urma dezvoltării orașelor moderne. Descoperirile arheologice și rămășițele arhitecturale care au fost salvate de la distrugere și transformare au fost depozitate inițial în librăriile municipale, iar apoi în muzeele orășenești pentru a păstra memoria timpurilor pierdute. Același lucru s-a petrecut și cu muzeele orășenești italiene, care în faza inițială erau considerate muzee citadine, urmând exemplele *Musée Carnavalet* din Paris și *London Museum*.

Acum este, însă, evident că la baza acestor două tipuri există o diferență majoră în structura organizațională, muzeul orășenesc luând forma unui centru de cercetare cu rol educațional. Încurajând implicarea cetățenilor și a profesioniștilor, care la diferite nivele locuiesc și planifică orașul, muzeele citadine ar putea deveni o structură de coordonare a diferitelor activități legate de restaurare, sporirea și administrarea patrimoniului istoric urban.

În plus, muzeele citadine nu sunt simple muzee *arheologice*, chiar dacă arheologia urbană a ados un aport important la îmbunătățirea expozițiilor. Limitându-ne doar la muzeele arheologice, acestea au o misiune istorică limitată la o anumită perioadă din istoria unui oraș, mai ales acele perioade referitoare la originile primelor așezări sau la momentul de apogeu, și

nu au drept scop prezentarea istoriei complete a vieții zilnice, eliminând orice aspecte de contemporanitate.

Ultima neînțelegere a dus la confuzia dintre muzeele citadine și anumite noi propuneri de muzeu *arhitectonice*, care expun mai ales evoluția arhitectonică a centrelor urbane: acestea împărtășesc cu muzeele citadine o abordare similară a documentării și prezentării dezvoltării urbane, folosind modele și reconstrucții, dar se limitează la domeniul arhitecturii și nu vizează alte aspecte care au contribuit la formarea orașelor contemporane.

La o privire mai atentă, toate aceste probleme reprezintă aspecte particulare ale muzeelor citadine și toate contribuie la crearea unei prezentări complete a istoriei orașului. Sinteza a tuturor acestor abordări schițează un cadru exhaustiv al muzeelor citadine; lățimea lor temporală, de la preistorie la timpurile prezente, presupune un fel de fuziune a acestora, iar expozițiile muzeale include arheologie și istorie socială, arhitectură și arte frumoase. Epoca modernă reprezintă un punct de cotitură: dacă perioadele precedente sunt reprezentate mai ales prin discipline arheologice, începând de la sfârșitul Evului Mediu alte forme de dovezi istorice au devenit disponibile, iar expozițiile muzeale au început să prezinte istoria socială și arta civică. Mai mult chiar, muzeele citadine contemporane și-au deschis ușile problemelor prezentului, societăților multietnice, noile tehnologii de comunicare, pentru a propune expoziții care să fie experiențe nu doar culturale și educaționale, dar și recreaționale.

În ultimii cincizeci de ani, de fapt, muzeele citadine au suferit importante modificări, luând forma unui serviciu public, oferit nu doar elitei, atacând și nevoile prezentului. Acestea au devenit complexe sisteme de comunicare, în care relația cu publicul joacă un rol major în procesul lor de actualizare, lăsând politicile colecțiilor la un al doilea nivel de angajament.

După cum a explicat și Max Hebditch, „muzeul orașenesc este un mijloc de comunicare în masă: mai multe persoane vor vedea o expoziție de carte, decât cele care vor cumpăra o carte echivalentă.” [Hebditch 1993, p.3].

În plus, recunoașterea complexității fenomenului urban și a diferențelor sociale și culturale prezente în orașele noastre a modificat în mod substanțial abordarea istoriei urbane de către muzeu, incluzând nu doar trecutul, dar și aspecte diverse și multifacetate ale prezentului. Ele propun istorii care personifică mai mult ca niciodată probleme multiculturale și globale, care nu permit prezentarea unei singure versiuni și universal acceptate a trecutului.

Astfel încât, dacă definirea muzeului este o sarcină grea, din moment ce trebuie să expună istoria urbană, problema este și mai mare atunci când se încearcă definirea orașelor. „Nu există un singur „cuvânt” sau „imagine” a orașului, ci o multitudine de milioane”, a scris Gaynor Kavanagh în introducerea sa la *Making city histories in museums (Crearea istoriei orașelor în muzeu)* [Kavanagh 1998, p.2]. Orașele sunt situații complexe și multifacetate, ele sunt locuite și analizate din mai multe

unghiuri, adesea influențate de subiectivitate; experiențele personale și emoționale conduc la definirea orașelor în maniere diverse, fapt care determină tipul de relație care se stabilește cu ele. „Muzeul se găsește în mijlocul acestei situații, din care încearcă să găsească un sens al istoriei orașelor. Lucrează cu și prin viziunile orașului exprimate de istorici, geografi și arheologi; operează în interior și activitatea sa este înlesnită de climatul politic; istoriile exprimate prin juxtapunerea creativă a obiectelor, cuvintelor, sunetelor și spațiului; și primește o multitudine de versiuni alternative pe care publicul le aduce” [Kavanagh 1998, p.2].

Concluzia principală este că muzeele citadine au un aspect multidisciplinar: alături de istoria urbană, arhitecturală, economică și socială, precum și de arheologie, domeniul de interes a fost lărgit la o serie de probleme de cercetare nu tocmai convenționale relaționate cu diverse expresii artistice a timpurilor prezente, cu abordări antropologice și etnografice, ș.a.

Muzeele citadine se conturează ca niște instituții dinamice, al căror scop nu este doar cercetarea și prezervarea, dar și educația, spectacolul și îmbogățirea patrimoniului cultural al orașelor.

Diversele încercări de a propune o definiție a muzeelor citadine nu sunt exhaustive; singura manieră de a analiza și de a administra muzeele citadine este, prin urmare, includerea tuturor aspectelor pe care acesta presupune; așa încât „un muzeu citadin poate fi un teatru, un centru comunitar, o bibliotecă, o universitate, o școală, un târg, o arhivă, o scenă, un centru de informare sau un

atelier, combinate în orice proporție care pare adecvată pentru orașul pe care muzeul îl deservește. Muzeele citadine pot reflecta asupra schimbărilor, să informeze asupra dezbaterilor, să ofere noi experiențe, să îi implice pe cetățeni, să păstreze simbolurile...muzeele citadine ar trebui să colecționeze orice se consideră a fi util. Deși obiectele necesită grijă și atenție permanentă, odată ce au fost achiziționate din “exterior”, în “interior” ele constituie mijloace importante pentru misiunea muzeului citadin” [Ross 1998, p.131].

Considerând acum situația din Italia corelată cu tendințele europene, trebuie să reliefăm câteva diferențe. Toate muzeele europene dintre cele mai faimoase, chiar dacă variază mult unul de altul, implică foarte mult vizitatorii și autoritățile publice, angajându-se la crearea unei imagini a orașului adecvată timpului actual.

În Italia, tradiția bine stabilită a muzeelor, și mai ales predominarea muzeelor orașenești, nu a lăsat prea mult spațiu pentru dezvoltarea facilă și dispersia acestei noi propuneri. Aici aproape fiecare oraș de dimensiune medie sau mare are un muzeu dedicat conservării și păstrării artei și istoriei orașenești; originile acestor instituții datează de la sfârșitul secolului al XIX-lea când, în timpul stabilirii statului unitar italian, aproape fiecare comunitate urbană a urmărit salvarea identității sale istorice și artistice prin recuperarea și colecționarea descoperirilor și obiectelor de artă într-un muzeu civic sau într-o librărie.

În ultimul timp a devenit din ce în ce mai clar că pentru a rămâne în contact cu transformarea orașelor și a societății contemporane, muzeele

italiene trebuie să ia anumite măsuri pentru a evolua și a se moderniza; după cel de al doilea război mondial muzeele orășenești au suportat schimbări importante, dar punctul de cotitură a survenit în ultimul deceniu.

Chiar dacă încercări timpurii de a deschide muzeele au avut loc la Milano și Roma în anii 1960, acestea au rămas strâns legate de principiile muzeale specifice muzeelor orășenești tradiționale, prezentând o colecție de istorie socială care nu avea nici o legătură cu orașul aflat în afara zidurilor instituției.

La aproape douăzeci de ani de la aceste începuturi, transformarea profundă a muzeelor orășenești în instituții moderne care vor răspunde noilor nevoi muzeale și educaționale devine o cerință. O serie de directori de

muzeu au început să discute despre noul tip de muzeu care va ilustra istoria și va duce la dezvoltarea orașelor dintr-o abordare mai completă, inclusiv ultimele informații care provin din arheologia urbană. Astfel încât, în ultimii anii, diferite consilii orășenești din Italia au sprijinit deschiderea de noi muzeu dedicate prezentării istoriei urbane și asistăm azi la sporirea ocaziilor de dezbateri și studiu a muzeelor citadine și la un *boom* în deschiderea unor instituții orășenești renovate.

În 1998, în Brescia s-a deschis un nou muzeu al orașului numit - *Santa Giulia. Museo della Città*, care este probabil realizarea italiană cea mai completă a conceptului de muzeu citadin. Găzduit în incinta vechii mănăstiri *San Salvatore-Santa Giulia*, fondată în 753, conform ordinelor regelui Lombard Desiderio, pe rămășițele unei vile rezidențiale din epoca romană, oferă vizitatorilor o expoziție heterogenă, compusă din descoperiri arheologice și arhitecturale, mici piese de artă și materiale de mari dimensiuni, dar mai ales, oferă posibilitatea incomparabilă de a intra în contact direct cu materialele orașului antic, infrastructura și spațiile acestuia, prin soluții de expunere care aduc la suprafață stratificarea arhitectonică a clădirii medievale suprapuse peste structurile romane. Expoziția permanentă acoperă o perioadă de la sfârșitul mileniului 4 î. Hr. până la secolul al XIX-lea.

Muzeul citadin din Mantova, inaugurat pe 19 martie 2005 este probabil cea mai bună exemplificare a situației din Italia: este un muzeu „civic modern” care încearcă să combine

Foto 1 și 2:
Brescia, muzeul
citadin Santa
Giulia privit din
exterior (sus) și
o imagine din
ruta interioară a
muzeului: și
galeria
medievală (jos)

instituția civică tradițională secolului XIX cu o variantă mai actuală a muzeului citadin. Acesta expune în rezidența din secolul al XVI-lea a lui Francesco II Gonzaga, *Palatul San Sebastiano*, o selecție de materiale care provin dintr-o colecție care fusese expusă într-un muzeu civic creat în 1852, și repropusă pe baza noilor cerințe muzeologice. Muzeul citadin din Mantova prezintă cultura socială și artistică a orașului Mantova în timpul Renașterii sub aspectele sale public și privat, în contextul conducerii Gonzaga (1328-1627); este organizat în șapte secțiuni tematice, care nu urmează o ordine strict cronologică: acestea constituie o expoziție relative scurtă, dar foarte exactă care privilegiază istoria curții Gonzaga, nefiind un comentariu complet despre dezvoltarea istoria a orașului Mantova.

Alături de aceste noi muzee citadine, alte orașe italiene sunt implicate în realizarea de noi proiecte, așa după cum se întâmplă în Carpi și Venția.

Planul de re-expunere al *Muzeului Citadin din Carpi* s-a născut dintr-o reevaluare a muzeului civic și folosirea clădirii istorice, care în ultimii cincisprezece ani a suportat importante schimbări referitoare la spații și destinații culturale, pentru a crea spații interne ale palatului care să redevină disponibile și pentru a da o destinație corectă imensului patrimoniu istoric și artistic, care datează din al XIV lea secol până în secolul al XX-lea.

Viitorul muzeului citadin din Carpi, a cărui inaugurare se preconizează a avea loc între 2007 – 2008, va fi organizat în galeria curții interne a *Palatului familiei Pio*, un

complex fortificat, de origini medievale, transformat la începutul secolului al XVI-lea într-un bogat castel renescentist de către prințul umanist Alberto III Pio. Va propune o călătorie până la timpurile prezente, etalând dezvoltarea de la primele așezări până la centrul urban.

Foto 3. Muzeul citadin - Mantova, Palatul San Sebastiano

Foto 4. Carpi, complexul monumental al Palatului familiei Pio(sus) și curtea interioară (jos)

asemenea, și un proces de definire a sistemului de comunicare și a identității vizuale: trebuie să integreze informația didactică a rutei muzeului într-un concept mai larg al muzeului citadin și să îl facă mai vizibil din exterior, incluzând complexul arhitectonic al Palatului în structura urbană a prezentului.

În sfârșit, în Veneția un nou muzeu dedicat prezentării istoriei orașului prin arheologie face primii pași în organizarea muzeală: *Muzeul Arheologic al Orașului și al Lagunei* este un proiect coordonat de Comisia Arheologică a regiunii și va fi inaugurat până în 2010. Acesta va fi situat pe *Insula Lazzaretto Vecchio*, în partea de sud a Lagunei Veneția, aproape de Lido. Destinația anterioară a acestei insule, după cum sugerează și numele, era un spital pentru recuperarea victimelor de

ciumă: a fost primul lazaretto din Europa, deschis în 1423 pentru a izola și pentru a trata această boală contagioasă și pentru a caza oamenii și bunurile care veneau din Marea Mediterană; rolul lor s-a încheiat la începutul secolului al XIX-lea, iar acum toate clădirile care făceau parte din vechiul spital vor găzdui noul muzeu al orașului și al lagunei. Până în momentul în care întreaga insulă va fi afectată de lucrările de restaurare și instalarea facilităților, precum și de investigațiile arheologice, prin care se descoperă secvențe de morminte relevante pentru destinația istorică a acestui sit, unele din ariile arheologice afectate vor fi prezentate *in situ*, ca parte din ruta muzeului, prezentând dezvoltarea istorică și geologică a peisajului lagunei și așezărilor urbane în corelate cu antropologia populației venețiene.

Foto 5. Veneția, Insula Lazzaretto Nuovo și spațiile vechiului spital pentru bolnavi de ciumă, în care va fi organizat noul muzeu]

Acest nou muzeu va fi ramura principală a rețelei muzeale care se întinde în Lagună, reprezentând punctual de pornire pentru vizitarea unui muzeu peisagist mai larg care include și alte situri și insule dislocate pe teritoriu.

Concluzionând asupra situației italiene, putem spune că primul factor cert care reiese din crearea acestor noi muzee este că ele nu se nasc ca instituții independente, ci sunt implicate foarte mult în sistemul tradițional de muzee orășenești: aceste instituții trec printr-o transformare profundă pentru a deveni centre actualizate de documentare de istorie, în contextul său mai larg. Aceste instituții își exprimă voința puternică de a-și transforma expozițiile și misiunea în conformitate cu cerințele educaționale contemporane, mai ales cu privire la implicarea publicului.

Ideea care vine din această situație este, deci, că muzeul citadin din Italia se va transforma într-un „muzeu civic modern”: un muzeu civic care își reevaluează rolul său în oraș și dezvoltă o nouă relație cu cetățenii și vizitatorii în general; aceasta presupune prezentarea alături de colecțiile „moștenite” și a descoperirilor noi rezultate dintr-o nouă viziune despre procesul istorio-geografic, care se referă la culturala materială mai mult decât la admirarea esteticii artelor frumoase.

Muzeele orășenești moderne din Italia se mută dintr-un loc în care orașul

se reflectă prin multitudinea de bunuri și colecții ale burgheziei din secolul al XIX-lea la un muzeu citadin în care tiparul urban și societatea civică sunt explorate prin intermediul amintirilor, materialelor și imaginilor unei părți mult mai largi a populației. Caracteristicile comune acestor noi experiențe muzeale sunt, prin urmare, organizarea derivată din noile interpretări ale patrimoniului urban, modurile de expuneri inovative și folosirea noilor tehnologii de comunicare.

Aceste muzee sunt situate, în majoritatea lor, în clădiri istorice. Alegerea acestor locații este extremă de importantă și reflectă o dorință strategică de valorificare a patrimoniului urban imobil, fiind prezentate ca una din părțile cele mai importante ale colecțiilor. În această manieră, muzeele citadine moderne din Italia vor deveni o poartă pentru sisteme largi de muzee care include și alte instituții muzeale mai mici, pentru a prezenta orașul și patrimonial său material în totalitatea lor.

Acesta pare a fi punctul cheie al chestiunii muzeelor citadine: să iasă în exterior și să implice cetățenii, să facă din orașul cu toate aspectele sale controversate și fascinante parte a expoziției muzeale și să reconsidere rolul lor în managementul centrelor urbane prezente și în dezvoltarea formelor viitoare ale acestora.

CITY MUSEUMS: FROM CIVIC INSTITUTIONS TOWARDS A NEW CONCEPT OF DISPLAY AND EDUCATION

Federica VAROSIO

City museums seem to represent a new challenge for the scientific museological debate of the 21st century. Quite every town in Europe is going to establish or redisplay museums about urban history and heritage, addressing all their efforts toward the redefinition of their role in contemporary society, especially in terms of cultural experience and permanent education.

Anyway, city museums are extremely hard to define and they seldom share universal characteristics; moreover, excepting few luckier situations located in well-known urban centres, city museums have small collections and reduced staff; major funding tends to go preferentially to art galleries, to international temporary exhibitions or important national museums; furthermore, a big part of visitors refers to city museums as a niche product, addressed mainly to scholars and not particularly attractive. "Unlike the great museums of art, archaeology and science found *in* our cities, the museum *about* cities are usually rather small and the public do not always understand their purpose" [Hebditch 1995, p.7].

All these problems could be strictly related to the scarcity of studies till now addressed specifically to city museums. In comparison with art galleries, information about city museums is definitely scarce, coming mainly from international conferences' proceedings and few monographic publications.

So several misunderstandings prevent to reach a unique and everywhere accepted definition of city museum: mainly, it has been often confused with *civic* museums,

especially here in Italy where this traditional typology is very common, and with *archaeological* museums or even *architectural* ones.

We should therefore analyse the main features of these diverse museological expressions, underlining the main differences with city museums in their current situations.

Civic museums, generally housed in historic buildings, collect works of art and antiquities that characterized the civic history through the centuries, as paintings, views, armours, religious ornaments, proposing a display that do not intend to present the urban history in its sequential development but limits itself to arrange objects and findings usually in a chronological or stylistic order.

They are museums greatly disadvantaged by the length of their own history, hardly modifiable and definitely little representative of the present-day urban society; some of the approaches established by these early city museums are no longer seen as useful and the current trends are moving away from museums conceived as civic "trophy room" providing a monolithic celebration of the past golden age. As Cathy Ross wrote, "in a modern urban situation fine porcelain and furniture often need a radical reinterpretation in social history terms and even then may be of only limited interest" [Ross 1998, p.116].

City museums instead propose a more complete approach to urban history, displaying and telling the full story of towns since their first settlements to present-day time, involving more aspects as urban archaeology, architecture, material

culture or social history. Moreover they use models, reconstructions, photographs and plans to present urban and cultural development of towns.

But the main difference could be found in the typology of the exhibits: if civic and traditional museums tend to display pieces of art, city museums do not present few object of high aesthetic value but different systems of findings to reconstruct past contexts of life. Quite common objects, as the majority of archaeological artefacts, associated with few valuable items, produce a perspective of everyday life, stimulate an easier relationship with the past and allow the public to approach history by its own personal experience; but, overall, they introduce the big issue that a unique and always accepted version of history, crowded by important persons and big monuments, does not exist, but uncountable micro histories traceable only by few material remains. Archaeology actually, "gives us a link to the past, and sometimes a very different past. It digs deeper for truths not found in history books and tells us of the lives of ordinary people, not just kings and queens. It does not look only at great buildings and monuments of the tourist trail, but also at ordinary houses, at rubbish, sewage and humble graves. By doing so it provides us with a sense of place, of identity and of belongings" [Thomas 2003, p.2]. That could also be the major role of current city museums.

A big part in this misunderstanding has been played by some cultural and ideological reasons that lie beneath the origins of city museums. At the end of the 19th century city museums were born to safeguard the material heritage of big parts of the ancient towns that

were disappearing under the development of the modern capital cities. Archaeological findings and architectural remains rescued from destructions and transformations were put first in municipal libraries and then in civic museums to preserve the memory of lost times. The same happened for Italian civic museums, that in their first steps were really though as city museums, based on the examples of the *Musée Carnavalet* in Paris or the *London Museum*.

But it is now evident that at the basis of these two typologies lies a major difference in the organizational structure, the city museum taking the shape of a research centre with educational aims. Involving citizens and professionals, who different levels live and plan the town, city museums could become a kind of coordination structure for different activities connected with restoration, enhancement and management of the historic urban heritage.

Furthermore city museums are not simply *archaeological* museums, even if urban archaeology represented a major improvement in the organization of their exhibitions. Strictly speaking, archaeological museums pursue an historical mission limited to particular period of the town's life, mostly the one related to the origins of the first settlement or to the moment of main magnificence, and do not intend to present the whole history to present-day time, excluding totally every contemporary matters.

The last common misunderstanding confuses city museums with some new proposals of *architectural* museums, which exhibit mainly the architectural evolution of urban centres:

they have in common with city museums a similar approach to documentation and presentation of the urban development, by using models and reconstructions, but they limit their field of interest to architecture and do not take in consideration other aspects that contributed in shaping the contemporary towns.

To a better look, all these misunderstandings represent particular aspects of city museums and all contribute to create a more complete presentation of town's history. The synthesis of all these different approaches outlines an exhaustive framework for city museums; their temporal wideness, from prehistory to present-day time, presupposes a sort of fusion of all of them, and the museum exhibitions involve archaeology and social history, architecture and fine arts. Modern age acts as a turning point: if previous periods are mainly represented by archaeological disciplines, since the end of the Middle Ages other forms of historical evidence are available and museum exhibitions become more addressed to present social history and civic art. Moreover, current city museums open their doors to contemporary issues, to multiethnic societies, to the new communication technologies, in order to propose an exhibition that could be visited as a cultural, educational but even recreational experience.

During the last fifty years, actually, city museums have been undertaking important reassessments, taking more and more the shape of a public service, offered to a not elitist use and addressed to present-day needs. They became complex systems of communication

where the relationship with the public plays the major role in their process of updating, often letting collection policies on a second level of commitment.

As Max Hebditch expressed, "city museum is a mean of mass communication: more will see a "book on the wall" exhibition than will ever buy an equivalent book" [Hebditch 1993, p.3].

In addition, the acknowledgment of the complexity of the urban phenomenon and of the cultural and social differences present in our cities substantially modified the approach of museums towards urban history, involving not only the past but also the diverse and many-sided aspects of the present. They propose stories that personify more than ever multicultural and global issues, which do not allow presenting a unique and always accepted version of the past.

So, if defining city museum is a hard task, since they have to exhibit urban history the problem shifts to the severe difficulty one finds in defining what cities really are.

"There is not one "word" or "image" of the city but uncountable millions", wrote Gaynor Kavanagh in his introduction to *Making city histories in museums* [Kavanagh 1998, p.2]. Cities are complex and many-sided situations, they are lived and analysed under multiple aspects often influenced by subjectivity; personal and emotional experiences lead to define cities in different ways, strongly consequential to which kind of relationship one establishes with them. "The museum finds itself in the mist of these and other ways of making meaning within, and

histories from, cities. It works with and through the views of the city as expressed by historians, geographers and archaeologists: operates within and is enable by the political climate; expresses histories in the creative juxtaposition of objects, words, sounds and space; and meets a host of alternative versions that the public brings with them" [Kavanagh 1998, p.2].

The main conclusion is that city museums have a multidisciplinary aspect: in addition to urban, architectural, economic and social history and archaeology, the field of interest has been widened to a series of not strictly conventional research matters connected with the diverse artistic expressions of contemporary times, with anthropologic and ethnographic approaches and so on.

City museums are taking the shape of dynamic institutions whose main aims are not only research and preservation but also education, entertainment and enhancement of cultural heritage of towns.

All the different attempts proposed to define city museums are, at the end, not completely exhaustive; the only way to analyse and manage city museum is therefore to include all the aspects it could assumes: so "a city museum can be a theatre, community centre, library, university, school, fairground, archive, pageant, information centre or workshop, mixed in any proportion that seems most suitable for the particular city the museum serves. City museums can reflect on change, inform debates, celebrate experience, challenge misconception, presents new histories, provide new experiences, involve

citizens, preserve icons. ... city museums should collect whatever they find useful. Although objects demand endless care and attention, once acquired from "out there", "in here" they are powerful tools in the city museum's mission" [Ross 1998, p.131].

Considering now the Italian situation in relation to European trends, we have to point some differences out.

All the European most well-know city museums, even if very different one from the other, are deeply involved with visitors and public authorities and strongly committed in presenting an image of the city suitable for present-day time.

In Italy deeply established museum traditions and, overall, the predominance of civic museums, didn't leave place for an easy development and diffusion of this new proposal. Here almost every medium-sized town and big city has a museum dedicated to the conservation and the presentation of civic art and history; the origins of these institutions go back to the second half of the 19th century when, during the establishment of the Italian unitary state, quite every urban community aimed to rescue and preserve the material memories of previous periods and to safeguard its own historic and artistic identity by recovering and collecting findings and fine arts objects in a civic museum or library.

Now, it is becoming more and more clear that, in order to remain in touch with the transformation of the towns and the present-day society, Italian museums must find some measures of evolution and modernization; since the Second World War

civic museums have been undertaking significant changes but the most important turning point has been happening in these last ten years.

Even if early attempts of city museums opened during the Sixties in Rome and Milan, they remain still deeply tied to the museological principles of the traditional civic museum, presenting a social history collection scarcely related to the town outside their walls.

Nearly twenty years after these beginnings, to deeply transform Italian civic museums toward modern institutions that will answer new museological and educational needs becomes more and more a strong request. Several museum directors start to discuss about a new type of museum that will illustrate the history and the developing shape of towns in a more complete approach, including the latest information coming from urban archaeology. So, during these last years several Italian town councils are supporting the establishment of new museums addressed to the presentation of the urban history, and we have been assisting to increasing occasions of debate and study about city museums and to a sort of boom in the opening of renewed civic institutions.

In 1998 in Brescia opened the new museum named *Santa Giulia. Museo della Città*, that is perhaps the Italian most complete realization of a city museum. Housed in the premises of the ancient *Monastery of San Salvatore-Santa Giulia*, founded in 753 after the will of the Lombard king Desiderio on the remains of a residential villa of the Roman age, it offers to visitors an heterogeneous display, made up by

archaeological and architectural findings, small pieces of art and materials of great dimensions and, above all, it offers the incomparable possibility to enter in directed contact with the materiality of the ancient city, its road system and its spaces, by expositive solutions that bring to light the architectural stratigraphy of the medieval building and its superimposition on the roman structures. Its permanent exhibition covers the period from the end of the 4th millennium BC to the 19th century.

The *City museum of Mantua*, opened on 19th March 2005, is probably the best exemplification of the Italian situation: it is a “modern civic museum” that attempts to combine the traditional civic institution of the 19th century with a more up-to-date city museum. It displays, in the 16th century residence of Francesco II Gonzaga *San Sebastiano Palace*, a selection of material coming from the collection once exposed in the civic museum, established in 1852, redisplayed on the basis of new museological requirements. The city museum of Mantua tells the artistic and social culture of Mantua during Renaissance in its public and private aspects, in relation to the court of Gonzaga (1328-1627); it is organized in seven thematic sections that do not follow a strictly chronological: they constitutes a relatively short but very accurate exposition that privileges the history of the Gonzaga court rather than the full commentary of the historical development of Mantua.

In addition to these new city museums, in Italy other towns are

involved in the realizations of new projects, as happens in Carpi and Venice.

The re-displaying plan of the *City museum of Carpi* was born within a deep reassessment of the civic museum, in a wider vision about its mission and the use of its historic building, that during the last fifteen years has been involved in an important change in spaces and cultural destinations, in order to make several internal spaces of the palace again available and to give a proper destination to its immense historic and artistic heritage, that spans from the 14th to the 20th century.

The future city museum of Carpi, scheduled to open between 2007 and 2008, will be organized in the second order gallery of the inner court of *Palazzo dei Pio*, a fortified complex of medieval origin transformed at the beginning of the 16th century in a rich renaissance palace by the humanist prince Alberto III Pio. It will propose a journey to the discovery of the art, the culture and the society of Carpi from prehistory to present-day time, tracing the development from first settlement to the urban centre.

Beyond this re-displaying plan of the Palace, a process of definition for a system of communication and visual identity also started: it has to integrate the didactic information of the museum route with the wider concept of city museum and to make it more visible from the outside, including the architectonic complex of the Palace in the present-day urban pattern.

Finally, in Venice a new museum dedicated to the presentation of the city's history through archaeology is

now taking its first steps in its museographical organization: the *Archaeological Museum of the City and the Lagoon* is a project coordinated by the Archaeological Board of Veneto, scheduled to open by 2010.

It will be located in the *Lazzaretto Vecchio Island*, in the south part of Venetian Lagoon, near the Lido. The previous destination of this island was, as the name suggests, an hospital for the recovering of plague victims: it was the first lazaretto open in Europe in 1423 in order to isolate and to treat this epidemic disease and to accommodate people and goods coming from the Mediterranean Sea; this role ended at the beginning of the 19th century, and now all the buildings that formed part of the ancient hospital are about to become the home of the new museum of the city and the lagoon. By the moment the entire island is interested by restoration works of the buildings and the installation of facilities and by the archaeological investigations, which are discovering burial sequences relevant to the historic destination of the site. Some of these archaeological areas will be presented in situ as part of the museum route, that will present the geological and historical development of the lagoon landscape and of the urban settlement in relation with the anthropology of the Venetian population.

This new museum will act as the main branch of a museum network spread in the Lagoon and will be the starting point for the visit of a wider landscape museum that includes other sites and other islands dislocated in the territory.

Drawing a conclusion for the Italian situation, we can say that the first factor that clearly emerges from these new museums is that they are not born as independent institutions, but they are deeply involved in the traditional system of civic museums: anyway, these institutions are now undertaking a deep transformation towards more up-to-date documentation centres about urban history in its wider context. The strong will they express is to transform their expositions and their mission following contemporary education requirements, especially in terms of public involvement.

The idea that comes from this situation is therefore that the city museum in Italy is going to shape itself as a "modern civic museum": a civic museum that reevaluates its condition in town and develops a new relationship with citizens and visitors in general; that means that beyond the "inherited" collections, it presents recent findings resulting from a new vision of the historiographical process, more facing material culture than contemplating the beauty of fine arts.

Modern Italian civic museums are moving from a place in which the town is reflected through the accumulation of goods and collections coming from the

19th century bourgeoisie to a city museum in which the urban pattern and the civic society are explored through memories, materials and images of a wider part of population. The common characteristics of these new museum experiences are therefore an organisation deriving from new interpretations of the urban heritage, innovative displays and the use of the new technologies of communication.

These museums remain however mainly housed in historic buildings. The choice of this localization is extremely important and reflects a strategic wish of enhancement of the urban built heritage, presented as one of the main exhibit in the collection. In this way, Italian current city museums will act as gateways for wider museum systems that include other smaller institutions, in order to present the city and its material heritage in its entirety.

This seems the key point of the question about city museums: to go out the museum walls to involve citizens, to make the contemporary city in all its controversial and fascinating aspects part of the museum exhibit and to start new fundamental consideration about their role in the management of present urban centres and in the development of their future shapes.

BIBLIOGRAFIE

City Museum. Dossier, 1995, in "Museum International", n. 187, pp. 3-45.

HEBDITCH M., 1993, Reflecting cities: an international symposium on city museums: a key-note address, in JOHNSON N. (ed.), Reflecting Cities, proceeding of the First International Symposium on City Museums, Museum of London, pp. 1-7.

HEBDITCH M., 1995, Museums about cities, in City Museum. Dossier, "Museum International", n. 187, pp. 7-11.

JOHNSON N. (ed.), 1993, Reflecting Cities, proceeding of the First International Symposium on City Museums, Museum of London.

KAVANAGH G. (ed.), 1996, Making Histories in Museums, Leicester University Press, London & New York.

KAVANAGH G., 1998, Buttons, Belisha Beacons and Bullets: City Histories in Museums, in KAVANAGH G., FROSTICK E. (ed.), Making City Histories in Museums, Leicester University Press, London & New York, pp. 1-18.

KAVANAGH G., FROSTICK E. (ed.), 1998, Making City Histories in Museums, Leicester University Press, London & New York.

MERSCH C. (ed.), 2002, Une histoire sans limites?: points de vue, points d'interrogation, points de suspension, le 5° colloque de l'Association International des musées d'Histoire e le 3° Symposium des musées de Ville, Musée d'histoire de la Ville de Luxembourg.

ROSS C., 1998, Collections and Collecting, in KAVANAGH G., FROSTICK E. (ed.), Making City Histories in Museums, Leicester University Press, London & New York, pp. 114-132.

Second International Symposium on City Museums, 1995, Museu Història de la Ciutat de Barcelona.

THOMAS C. (ed.), 2003, London's archaeological secrets. A world city revealed, Yale University Press & Museum of London, London.

Web sites:

City museum of Brescia:

www.asm.brescia.it/musei

City museum of Mantua:

www.palazzosansebastiano.mn.it

City museum of Carpi:

www.carpidiem.it/musei